

Ա Ջ Պ Ա Ս Է Ր

ՌԻՍԻՄՆ ԱՌՆԷ ԶՄԱՐԻ ԵՐԶԱՆԷԿ

Օ Ր Ա Ն Ե Ր

Ե Ր Ա Ր Ա Տ Ե Ա Ն Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Կ Ե Ղ Ա Կ Ո Ւ Ն Ն, Զ Ն Ե Ս Ս Կ Ո Ւ Ն, Բ Ն Ա Պ Ո Ն, Ը Ն Կ Ր Ա Յ Ա Ն Ա Ս
Կ Ի Տ Ե Ա Ն Ա Ս Ե:

Հ Ա Տ Ո Ր Ա Թ Է 15 Կ Ա Լ Կ Ա Թ Ա 1845 Ե Կ Է Կ Է 22

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ե Ն Ք

Կ Ա Լ Կ Ա Թ Ա:

Չոք հինգ թղթարկուք եկին թէ բուս-
բայու վերայ և թէ Շոպենուառ այլ
մերձ երկը ամիս է որ Զմիւռնիայ աշինչ
լուր չեմք գտաման: Իչ Արշաղոյս Արա-
բասեան Օրոպրու և իչ առանձին
գրով: որայ պատճառն յուսամք բարի
լինի:

Ծոս օրերուսն ընկալաք՝ մին բարձր
արժանապատիւ. Բարեկամի Հնորհիւ,
Բաղնապէղին Վ. Կնեսկայ 1845 ամի:
Յորում ընդ այլ պիտանի նիս թոյ գտաք
և հաւերեալք Երազման յուսամք՝ համա-
ուսա ծանօթութեամբ: Հասիկ հասիկ
անձանց վերայ խօսին թողլով՝ սրոյ
բազումք հեղինակ գործան և թարգ-
մանիչք Հոյ լեզուս, Ներկայ միայն
արժան համարիմք յիշել թէ Եր-

պայ ջանի երկրներէ համալսարանե-
բում Հայերին լեզուն մշակումայ իր-
քե մին շատ հին, պատուական և օգտու-
կար լեզու: « Նախ ՚ի Գաղղիս ընդ հո-
վանեառ Նապոլիոն Բոնապարտին՝ Գիրա-
պատի. Աղայ Յակոբ Շահան Զրպե-
ական եղև վարժարեառ Հոյ լեզուի,
յսամէ ուսու. Սէն Մարթին, Ներկայ
Փարիզու. Հայերենի վարժարանայ
Լ. Վոյլեան Դ. Կիրիլոյ Ապիտան, Յի-
տայիս, Տէր Յախակի Բաթիսե լեթթի,
ի Բերլին՝ Պարոն փիթեամանն զբուչ,
պրպես այլք ՚ի Պետրբուրգ, Մոնաքոյ,
Լուվին, Տորրոսթ, և ալիչ անդիդ: »

Ի՞նչ ունինք, որ այլք շտիբեցին-
նեա, նիզակ, թագ, թախտու երկիր, աւ-
րու-թիւն, և այլն Մնացել այ միայն մեր
աստուածակառ լեզուն, և ահա այն ևս
մեր օտարասիրութեամբ և զանցառու-
թեամբ՝ սկսելայ երես թերէլ դէպ յո-
տար աղգերն, Ի՞նչ մեք իրար հանդի-

պիւնն սյրաղգիբէն ճարճաւննք. 2 սյ-
 երննադէտ Լօրտ Բոյրբնն մեաւ. բայց
 կորոյս Բուրբուն ներկայէս Դուքն
 Լուքբոյնի գրեթէ զոր և Կիշիբ կաշ-
 Խատէ 2 սյիբէն սոյրբոյն համար: Սոյն
 բանն ճառագորոյ պատուական Անճնի
 զգացմունքն թնղ բորբիս ներգործի.
 «Ահա սրբան քաղցր մտիթարութիւն
 է մին աղգստէր սրտի համար, որ գոնե
 հինգ հարիւր տարուց յիս՝ մին թու-
 գաւորոյ տնճնի բերնից բնէ իւր թու-
 գաւորաց և իշխանաց մին ժամանա-
 կաւ դորճածած լիզուն: Եւստու՞ Էլ
 պիտի մեզ յոյրցմէ օրինակ կամ քա-
 ջալիբութիւնն անուլ:»

— Բու՞մբայոյ ջե՞նե՞ն անուն լրաթգ-
 թից Տեղւոյս 2 սյուրբն Գարնիսաւանու
 վերաբերելու մին դաւաճանութեան
 լուր այ հրատարակու՞մ: Որ եթէ ուղե-
 նայ մարդ նոյնութեամբ թարգմանի,
 2 սյ կարողացայ պիտի առիթ տայ՝
 որ իւրեանց բան ու դործ թողուն: Ե
 ինչ հին գրքեր ունին մի մի սրանեւ
 և տեսանեն թէ ուստի արդեօք այս-
 պիտի նարանոր անուսնք մտին ՚ի թեհ-
 բան: «Սուրբ առէ դաւաղիբ եղն կա-
 բուսանել զնախորարն մեծ:» զոր կո-
 չէ Մարիմար. ՚ի միջ ութուսն խառ-
 նայնգու տղաց կամ կիստղացոց բնա-
 կելոց ՚ի համօրն Գարնիսաւան: շք
 որ Սուրբ անուսնիցի և Սուրբ Մեծ. գոր
 յիշատակի ՚ի Ենեբան: գիտեմք մինչ
 ցարդ գչածի Միրզայ Աղասի: և եթէ
 Մանուշար Խան կուտակալ Ասքահա-
 նայ՝ արժանապէս կաշիցնախն Մութա-
 մէզ՝ կարգեալ իցէ ՚ի Ասխարար Մեծ
 Դրանն Գարնից, Էր ոչ դանեաւ հարե-
 անցի յիշատակութիւն անցիցն առեւ:
 Բանն չէ սուայ ՚ի Գարնից, բայց ո՞՞
 պատմողին ինքնաճնար իմն թուի մեզ:
 Ուստի փոխմասի ընթեանոյ թի Սուրբ
 աւ ևս է ընթեանուլ Էնե:

— Լոնդոնայ թղթաբերն հատու ՚ի Լու-
 վեմբր 19. 1845:

— Անդղիսայւոց կարծիքնայ, որ թէ շուս
 թէ յիտի: սիտի ճանճար կաւուղ
 ձեռք բերին: ուրնն աւելի ևս յա-
 ջողակ կիսի ներկայն, յորում յանճն
 իւր բաւանեալ է թագաւորութիւն
 Լահորա: Քանզմե՞ Գաճքն երկար Տո-
 դան են դրում երկաթի: ճանապարհաց
 մասին, բայց Պարսն Սիւնի Սիթի կար-
 ծիքն ոյ, որ մինչև մին երկարալուս էս
 շոգեվոր կաւայ ասիլումն շոպանգի,
 Տէրութիւնն փոյթ չի տանելէց որոք
 մին զգուշատր կորգի տակ Կնեշն:
 Օրական մահունք մանտանդ ՚ի հա-
 սարակ ժողովրդոյ՝ գրեթէ անպակտն
 ներկայ: իսրանդացիք հունճն սրճանն
 ներկայ պարսպ ինչ տակն: սր լաւ ինի,
 երկարաւկութիւն և խաղութիւն:
 — Մեծ նաւահանդէսայ դուրս եկէլ
 Ֆրանսուց ՚ի ներքոյ 2 օրնայիցի Սր-
 քայալինն, որ Գաղղից իրաւունքն ՚ի
 վերայ Մաղակահար կղզոյն՝ վերանու-
 բոզէ: թագուհին Սպանիոյ ցրտիւն
 տեսարանից յիսայ դաւճն Մաղիզ:
 — ՚ի Փոլթութալ, կոտա կարբալ աղա-
 սամբու թիւն թագաւորում այ տակու-
 բին, և Տէրութիւնն յոյի արաւ-
 տան՝ մեծամեծ բարձ և պատիւ ոյ շու-
 հում իւր բորեբաղորտիարարին: ՚ի
 Ռուսաստան, հրատարակի թէ կոյսրն
 ինքնին պարսաստի հոր դորութեամբ
 դիտել ՚ի վերայ Կովկասեան աղաց:
 — ՚ի Գերմանիոս տակաւին սարճայ-
 նութիւն փոխակամայ և անփոփոխա-
 նաց: ժողով ՚ի Սարդգարդ ևս լի-
 նելոց է ժողով ՚ի Ֆրանկֆորդ: ՚ի
 Սաքսոնիա թագաւորն և իւր հաւա-
 տարիս ՚իւանն սրտասղեայ են յիտ
 եկեղեցականս: զորոշիւ հրամանաւ
 թագաւորին արգելուն զնորմաւութիւն
 Ռոմիայ և զսա ինքն Ռոմի ՚ի քարո-

զերչ 'ի քաղաքս ինչ նոցա : Բայց որ թնեւոյն է : իննի . և ինչ՝ երկրաւ որ զօրու թիւն : որ կորիցէ խախտեւ զայն :

Պ Ա Ր Ս Վ Ե Ս Տ Ա Ն

Դաւաճանութիւն յայտնեալ 'ի Թեհրան վասն աղանձան Վաստանու զայ կամ Մեծ Նախարարին Պարսից :

Ի ումք մի Սուրէոյ : ցատուցեալ 'ի վերայ դորհուրելի և իայտուակ օրինակի զիխարի իւրեանց : որ վասն բողոքմ յանդգնութեան և սպանութեանցն՝ ելաւ : եւ : նիւթեցին դաւ 'ի կորուստ Նախարարին Մեծի , քանդի նորա խորհրդի կարծեին որտեսեալ Ս. քայլի 'ի սրատու հաս Սուրէոյ : որոց այնքան քաղմութիւն դատապարտեցան հերու :

Սմեռայն ինչ 'ի կարգի եզեալ՝ կարակէն միայն առն մեծաբունի 'ի սրտապանութիւն չարադօրծութեան իւրեանց . և իրաւիկ ելեալ , թէ Փիշնամազ կամ Դեհական ընդ ակամբ հայեր 'ի նա՝ զիմեցին առ նա՝ յապահովութիւն գինեացն :

Գեհախան : թէպէտև ընդ ակամբ հայեր 'ի Նախարարն Մեծ , բայց դեռ ևս վեհանձնեալ մեծահազիւթեամբ ի բով անարժան իմն համարէր այսպիսի միջոցօք բռնեալ զայն սրատու հրան : Վասն որոյ զրեալ մի մի գանաւանն նոցա , և առ երեսս հաւանի իրին զինքն ցուցանելով՝ հրամայեաց զարտնի պահել զբանն . և յարձակելն դեռա՝ իսկայն յայտնեաց Վաստանու զայ զդաւաճանութիւն նոցա և դանտանէր զպահել զդաւազիքն : Որոնեալ գտան 'ի տան ուրք մահադեալ : շուրջ պատեալ զօրք բժրանցան և 'ի դատաստան ածան : և էք իրայն ոչ յայտ եկին սակաւին : բայց զիւրաւ գուշակել մարիտ է :

Ա Ն Գ Գ Ի Ա Ն Ի Գ Ա Ղ Ղ Ի Ա

Գաղղիա արեան արտատուք այ թուփում թէ ընդէր Անգղիոյ քաղաքական յաւաճող իմութիւնքն պիտի այսքան յաջողակ դնան , ուր աչքածակ Անգղիոյ պրպանին դեռ ևս անպահ ան իրեանց ստարակութիւնեքում կարգան Դեհլաննեքիցն : Գաղղիա զարմանան այ՝ որ Անգղիա ելն այ բռնում և ինքն ստակ սրտէն :

Անգղիա քա՛նու զմարմին ,
Գաղղիա՛ միայն պրպին ,
Ասա՛ որ 'ի սոցանէ ,
Ասկ յաջողակ պրպանէ :

Հարեւրէ գրանութեամբ ասէ : մինչ մեք ընտանեկան բարեկամութիւն անք ուզում հաստատել , Անգղիա ազգ աղպի խորուր այ կարակցում : Մէք Մաճառաստան թագաւ որ սրակեցինք , Անգղիա՛ նաւաճանդ իստնեք իւրեան հարննացայ : Գաղղիա Երագիւրց հարն պատու : Անգղիա՛ դաշնառեարի : Մէք Նեապոլից իշխանուհի գտանք : Անքիա ծծմբոյ հանրայն ներհակեց : Եթէ մեզ երանութիւն լինի Սպանիոյ թագաւհին դտանել , Անգղիա թագաւորութիւնն ձեռքիսանու : Եւ սյապիւս ամենայն սղատակն ամուսնութիւնում , մեք ընդու նու մանք ծառանդուհոյ Չեռն : իսկ Անգղիա՛ նորա բոլոր Օմիան :

— Մին ահագին մեծ բերան ունեցող մարդ զնոց տասանհաւն բժշկի մեա՛ որ տասն հանել այոյ : Երբ սկսաւ ահագին ժանիք ւաճել ինք քաշել , որ ցոյց տայ ցաւաւ ստանն , բժիշկն ստաց 'արաւ , « Չէ չէ , նեղութիւն մի կրէք ևս դուրս կանդ՛նա՞ծ կքաշե՛մ : 'նք գնալոյ հարկաւարութիւն չկայ : »

Սուր :

Ար Յարգէիք Արարէառւի

Ազգասէր Օրոգրի:

Պարոն,

Եթէ Բարի համարեա

սովա քաղաքած արարածս քանի շարան, որ երեսու ասուրք յարաջ սրայեալսն քի Բարեհաի գրիցնայ, խնորքս արել Ազգասէրսմ. շնորհալիլ էլինեմ:

«Ազգասէրն իրաւի՛ որ սիրուն էր պիտայ յարաշահան, և արժանիայ անեալն քաջալիքութան, մէջն ասէմ որքա ծնունդն այնքան հրաշալի էր, որք էս քար Վշոցում էստան յարաշարժութանն, որոյ ժամն պիտի մեր Բարի Ազգն ուրախանան և պարտուոր լինեն Արարաբէան Րնէրութեան, Տոնուանդ արժանաշորք Արարաբէանն:»

Ուղարկէիքս Վարսն էնայ, որ նախ պիտի և Արարաբէան Րնէրութեան Արարածն պեանիք որ թեր արդանալան Հասարակոց արժէքն ո՛ր ինչ մոյն անդուոյս մեր սիրելի Ազգն շա հասնանան, այլ և նոյս որ մեղանէ հարիւրասոր ճոյն հետեան, յարաւէ քերթրութեան ան սպանն: և աշնէալէ՛ք որ պէնի ոյսարիի, սասաւէլ գովաթանութեան էլեկէ. և երկրորդ պեղուոյս մեր Բարի սիրելեացն ևս ուրախութեան լինի, որ Բարեանց պատած օգնանանութիւն և քաջալիքութեանն այլ շարապան ևս ընդունանայն ի էլի:

Հանդերձ անեալն Բարեճանուրեանք,

Մեան, Քաջոր անէկոյժ Արարաբէան:

Հանգանդանութիւն Ի Ռարիւօի

Այլ յորդութիւն զհասթեան, այլ ներքին հասարութիւն և ճաշակ երաց ստոր է ընդ զքանիւն թիւն հոգւոյ: Սարկն իգնար. սա որքն:

Արգէս հարծիքն էլ արանայ, զնորթութիւն, և ոչ երեւոյցութիւնն ցարոց, սոյնպիս և հայեցողութիւն հոյն արական իրոց շունն զքաջասուսահապալս, եթէ չկայցէ անբնիկ ծուծն, որ հաստանալ է ք շարժութեան համայ:

Ինչ անսութիւն մտայ՝ աշխատութիւն անպտուղ զնն բարութ, և հունն ստիտ: Բոճարութիւնն արտի է որոգարեր, և մէ իննցութիւն մտայ: Խորհիլն զարարոյ՝ շունն զքաջ արտի. ճանալիլ զպեղիլն՝ էլ է կոտորել:

Այլ օք ի մտքիանէ բարձագետ գրանի գան պի. պի զամենայն արտերս սասից քալ գետ, զնեքն իմաստ քոց իտարայնս ընդանէ, (Սար. Երո. 4. 5.) պոյժաւ. ճանալէ զամենայն ճշմարտութիւնս հաստայ. այլ կայ ձայ ետասցեալ ի շարն: Տեո գնէ՛ք՝ զպուս իցէ անանչութիւն արարութիւն:

Սեր հոյեարոց կամ անէլ աստուածայնացն էլ ի զպատանու անպի. և էլ ի մտնիկ քաղի, և ոչ ի ինչ վարժարանութեան մտքիայնն արու հասի ի ձեռս սիրի: Մտայն Հարն սուրք է շարժիլ արտի, և լինի վարժարան սուրք լղծն: Կո սասարէ ինչ շարժան: Բողան. Ժգ. 26: Տեո երես. 166: Յարծիան Առածք:

Նորութիւն Ի Հոսթեան

Նորութեան քանի հաս Չիւտարի ծարտածոյ գրքեր պնդիցիք, որ եթէ մարդ փորք մի ու շաղալութեանք կարայ ի՛նչու սարտանակեալ հաստածքն, Հանդերձ զրեթէ անհամար անուամբ Մեր աղբի և Օտարացի ի Եղիմիակոց, անշուշտ պիտի զարմանալով երկրորդէ մեր քերթրալար գրածն «Արար. Զարոյ Մարտի»: և իրուամբ զարմանայ: պատուի, և երախտագէտ լինի մեր Աման Հախաւարոյ սուրբ աշխատանքիցն: Յիսոս որ մի բան, և այն ևս շատ Հարկաւոր: պրպոյց զանցառութեանք՝ պակասայ մտոցիլ: Լ՛նչ անցալասերի Թարգմանողաց անուն, և ճա.

մանակն, որ իրաւ ի մեծ օգուտ մեծ յոյս, և մեծ աւրօթութիւն կրթածուէին ներկայ ամենոյն ուսումնասիրաց և յսմասին Արարատեան Ընկերութիւնն շատ հետամուտ այ, որ որքան անմասն Չեռազ ընդ և սրտաւնի, գուն զարծէ ըստ կարեւորին խիական հանգամանօք նախիկ Ազգին և սուտի արձակութիւն այ ինկրմէ մասն, թէ սակերս և սակեակ եմք, որ յամի հետան 1713 Սէտն կիւրէ Արեւմտեան Պարսկանց Գերեմ քաղաքն է կարսիքիւսպէ ի մը Վարձիւն Բարձրագոյ Դուռն ձեռնարկեալէ, Բայց ոչ միայն թէ տրտնալն պահապարէ, զան զմիք Չեռու գլին, այլ և անկողարար մասներից և ս գուրկ այ, այսինքն ոչ սեղեղ և ոչ ժամանակի հանգամանք ունի: Մին խաչառութ անան ժարգրակախ յիշատակարան և ս վերջուէն արած կայ:

Յան Բեեթը եղև սակ, ուստի և արարատ թաղա իմանայ թէ ի նորա մասնակի և ձեռօք թարգմանեցան արգեսք: թէ յասան և զան զսակ ուսանդ: որ ոչ այլ ինչ է քան թէ թարգմանութիւն Ստեփանոս անուան: այնպէս է զրեալ մինչ արարմոյս ըրերէ ինթիկըցոյնն մինն երկու անձինք ի մանող սարակ մանուսնոյ և ոչ միջ գծելով Իսկ մեր Չեռուցիին, հակառակ այս արարատնութեան՝ անի գնեաազայս:

« Ի վից հաղար երարդի կրկերիւր երարդի չարագ սակ Արարանց Աշխարհիս ըստ Յունարին թիզոյ, ի շրջապատն երարդի * Ենդիկոսինի,

* Ենդիկոսին է շրջան հնգերասան անոց, և ուսանի ՚ 24 էն Աեպտեմբերի 312 սկ Տեառն: Արգ՝ չրքեպատան անգամ հնգերասան աճ: յաւելայի ՚

յերկրայ սակ թաղա արտ թեանն Աստանի (Աստանի) թարգմանեցան զիբցո Պարսկանց և թիզոց Սրբոյն կիւրդի Եպիսկոպոսակախն Ազգասնորդի: ՚ ասոյք օրինակաց, ՚ի հասանդնու պուրի ՚ի ձեռն Իւս թի շխարատի և թաղաւարական սեղանոյ Կնուստի, և ՚ի ձեռն Ստեփանոսի Քերթաղի աշակերտի Մոլոսի Սեւեկայ Եպիսկոպոսի, և

Արգ՝ ու շիւք ընթերցոյն ոչլ և ս մեկնութեան չկարասի թէ որքան արժէ այս քան համարու գրութիւնս: Միայն

312 սկ Տեառն Էնդն զնուանն թարգմանութեան արա ՚ի չաննեղնանն ձեցերարդ Դարա: Այլ երկրորդ ան թարգմանութեան Անտաթասոյ ըստ Աստանի Թրոմ, էլանի ՚ 308 երրորդ սկ Տեառն, որ համայնի ժամանկի Ստեփանոս Աստանայ Սեւեկայ Եպիսկոպոսի, Աշխարհն արեայ թարգմանեցան Թրոց: և ոչ թէ Ստեփանոս երկրորդ Սեւեկայ Եպիսկոպոսի, որ ըստ Չամբեան ՚ 24 է, (Ենդն Հացոյ, այսինքն յան պեռան 716 էքր 200) Տօր դիէ,) քիայ ՚ի Աստանդնուսպուրս և այլն: Ստեփանոս յիշէ զմանն աշուհն, « Մեծ Իմաստանն Ստեփանոս Սեւեկայ աշուհեր Մոլոսին: Այս պարսկան ան ՚ի Իրեպոսն չէէ, Թեան է: » Չ Դուրսն Հիւրապաս ոչ գրէ առ այժմ. գնցի այս ան Դուրսն Բարձրանցի է, արարատն Փելեպոսայ Թրոսյնեալ, որ զնուրն Աստանդին Այսեր նախորդին Անտաթասոյ էքեր ՚ի Հոյս, և գրատ ՚ի Դարդն Աստարշապատայ յառարտ Կերտի Շեղոյն Աստանդիտի Թրոց, յորում ինչ սակ նորա Արար Անտաթաս: և ըստ Աստանի Թրոց « ընդ Չեռնի յողղոմառս գրեցան: »

աղաչի զի գննեայ 'ի փառս Ղախում-
հարց Սղղին մերոյ շնորհ արտայէ՝ որ-
քան և կարելի իցէ : կրկանել զձեռա-
դիրս իւր : գամնել այսպիսի ծանո-
թութիւնս : և առաքել առ ո՛ր և իցէ
ծնատեալս Տարաբն ինչ Աղղային : կամ
առ մեզ : զի հրատարակեցն իսկոյն
առ 'ի լոյս ընդհանուր Ազգիս :

Ի Ը Ն Ա Ս Ի Բ Ը Կ Ա Ն Ք :

Յ Ա Ր Դ Ո Ր Ա Կ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՅՈՒՆԱԸԼԱԻՒՄՈՒԹԵԸՆ

Հարմարեալ է 14. էջ 111.

Չորրորդ : Հարկուոր է Արհեստ
սովորելն : Այս ուսմից ներկայ շատ
զուրկ այ մեր Ազգն : Ոչ թէ սկզբից
այսպէս ենք ելել : քաւ լիցի : զկոյն են
մեզ մեր աշխարհի հասթիւնքն : որք
անմխտի զկայս թիւնք են թէ 'ի սկզ-
բանէ առնուցն արհեստ ծաղիած ան
ելել մեր Աշխարհումն : Թարու՛մ այն
միտարարուք քոքն՝ որ ետթ'ն հրաշա-
րեաց մինն էր համարման : և որ Հայ-
աստանայ արևից կտրուէց զման
Համերանայ 1 : մի միայն մին կարծ
զկայս թիւն քերի թմ 'ի խորենացւոյն
բաւսկան համարիմ հաստանել որ ա-
մենայն տեսալ արհեստս որք ծող-
կան այ ելել մեր աշխարհն : Սիշ սա
Գիրք Ա . գրուի 16 ա՛մն թէ՛ Համի-
բամ թագու Հին դինի Հայաստան տի-
րերոյ : կամելով իւր համար մին ամա-
րանոց շինել տայ : Հրաման այ տայ-
ման իւր իշխանութեան ներքոյ կոչած
ամենայն երկրներից (ընդ որս 'ի Հար-
կն ոչիսի գասեմք և զՀայաստան որ նոր
կը արեւել) : յամենայն որու հաստար
գործարարաց փոյտի և քորի : սրբնայ
և երկաթոյ : որք ամենն քին կատարեալք

իցեն 'ի յարուհաստ դիտութեան : ամեկ
անխափան 'ի փափագեալ տեղինս : -
Նաև հարկուոր համարիմ Ղախում Գ :
Ինձիձեան Սարազարութիւն Հին Հայ-
աստանեայց դրքիցն : սպիտ 'ի Ախ-
նեաիկ 1822 ամի : մին կարծառու գը-
կայս թիւն քերել : Գրէ հայրենասէրս
էջ 422 'ի ծանոթութեանս . թէ՛

« Նոր ճանապարհորդ ակնմտանս
տատմեաց մեզ՝ քառանիւ չափ եկե-
ղեցի սակաւ ին կանդան կայեալ յայժ-
մանն յաւերակո հին Անի քաղաքին .
դմրե թուեակք և առ Հասարակ կճեայք,
պոզա և աւերակք տանց ըստ մեծի
մասին կճեայք : զի առ կեցրքք Ախա-
րեան գետոյ հն՝ տակ : առ Հասարակ
հանք կճոյ , թող զբազմութիւն կիտա-
ւեր եկեղեցեաց : Կարկաղք քաղաքին
ըստ մեծի մասին անկեալ կան : այլ
բազում գրուեք պարսկաց կճեայ բա-
րաւորք կանգուն կայեալ մինչև
ցայժմ . ունեւրվ և երանելիս 'ի մերայ :
Գտնելն և աշաւարակք : յորոց 'ի մի-
ւումն մարթ է գնայ գեանափար դարա-
նի իմն ճանապարհաւ : որ քրեալ կոյ
'ի ներքուստ Ախաբեան դեալոյն : ընդ
որ գնացեալ յայնկոյս գեալոյն ինի
անցանել ընդ երկրու : և անգուստ
յորդանակ անդր ի լանել : Թակարու-
թիւնք երկրաթագրովք յանուն թու-
գաւորոց տա և անդ քաղում՝ ուրեք
տեսեալ : ուրեք ընթերցեալ տակք զ-
հողմոց թագաւորս : և ուրեք այլ մարա-
դրս թիւն 'ի շիրմի թագաւորոց : ու
բանոր տեսեալ տակ և տայ մի ան-
ճանոթ տաւալք ինքեան : Նաև ոյ-
րոց հմտոցեալ : Իսկ Չարան քէլիսե-
սին գեղեցեակերս և ամրալլ , արտա-
րոյ պարսկաց կոյ 'ի հեռին : զոր շի-
նեալ ասն հալուի ուրուք : որոյ յա-
ւաւր միւս զաւարեալ գորով յիկեղեց-
ւոյ առ գնձութեան հանգիւրձոյն :

1. Ճեմարտի Գեորգեայ էջ 237 Ի Ա ընդ 111 (1818)

ինքն զամս իւր իւրովք ծախիւք արտաքոյ քաղաքին շինել զայս եկեղեցի, հասցնես սահմանելով նաև 'ի սխտս երկցանց նորուն. յայանի ասեկելով յայնժամ վինքն լինել գաղանի մեծասուն: Եւ այսպէս յայնչոսի յաւերական Լայսատանեաց աշխարհի մի միայն զայս քաղաք սևասնեմք մնացեալ: որ յայտնի ցուցանէ զիւր քաւերակս բարոզ իւրումն նախնի մեծութեան. աւրանօր եթ': զԼ. պ լինի ա. մ. ք խնամով մտղովել զայժ մնան զերևեալ մակաղբու թիւնա, բազմօք օժանդակէր 'ի լուսաւորութիւն պատմութեան նախանեաց աւ 'ի մէնջ ժողովելոց 'ի վերոյ:'

Արդ յոյսմ արամու թիւնե' միջին գարու մեր Ղախնեաց մեծադարձութիւնքն հռչակեալ: հհաստատով որ սակեայն սեռակ սրհնատաւորօք ծագեաճ այ ելել մեր ամն լինն Լայսատան: Ատղեայ մարմար քարէ եկեղեցեաց շինութիւնքն սևասնելոց էք որ զխախտակի ճանսագորհի զիւնն' որ նոր մեր սրէրուան մին Կրանտիզ Բրանել անաւամք դասու. և Լանդանոց Տէմն զիտի սակովն Ինկիզի համար շինէց, որ և ոյժմ հրաշախոց մինն այ համարման աշխարհա երեսին, նոյն զիւնն հարիւրու որ տարով յասաջ ճանսի ալ այ ելել մեր հնարագէտ Արդին, սրք Լ'նի քաղաքի բերդի միջոցն Ետտ բեան գեռի տակովն ճանսագորհ ան շինեաճ ելել մին կողմոցն 'ի միւս կողմն:

Մին այլ միկոյութիւն ևս կայ՝ վասաւոր վտան Ազգիս, որ է զիւտ և գործածութիւն վաճառականութեան. որք յոյս քան 'ի հնութեան հեռէ մինչ ցայսօր, անհամեմատ արժանահաւասարութեամբ 'ի գործ եղին զբեթէ քնդ ամն նայն մասաւոր աշխարհի որդի գործն քով ճանաչելով Ռուսոյ և Պոլսնոյացոց Լեւո Տէրութիւնքն՝ դանազան արաս-

նութեանք քաջաբերական մեր ընդին զնալ և բնականալ և ճողկեցուցանել գարհեստ և զվաճառականութիւն յիւրեանց աէրութեանումն, Միթէ Զուգլեկաճ Լայնքն Գարսից աէրութիւնն ճողկեցրել շին. և կամ Խաջոյ Գանաս քալանթարի հետ լինել, որ Ինկիզի: այն Ինկիզի Տէրութիւնն 1688 թուումն: զաշխարհութիւն ոյ արարել և զանազան արձանութիւնք այ տուել Լայոց, որ բնակվին և ճողկեցուցանին զԼեւոսան: — Այլ ցանկանայլեալիք ճանսմտութեան, շարհի վերահասու լինի Մինասոյ Ա. Բժ շիւնեց ճախարհորդութեանն 'ի Եհաստան, տպեալ 'ի Ահնեսիկ 1830 ամի, և Բոլարն Կրտիգրքէլեա՝ ան Ինգիւն Լ. Ք. Քէրու: տպեալ 'ի Լ. մոգն 1775:

Բ. Այլ միթէ և մեր ժամանակներումն մեր ալդի միջոմ Արհեստաւորք շինն: Կան այն. այլ շատ սակաւք կան, և ախտ բամք անասնել որ շատ սակաւք ան միտ գնում արհեստ սովորելոյ: Բոլար Եւրոպիո ցնծման այ արհեստով ամեն քեան յասաջանան ան արհեստով. և մինչև 'ի կատար փատ այ հասանան ան արհեստով: Գանի քանի անմինք կան քաջածանսթ՝ որք արհեստով բարձրացել ան և ոյսօր սեպամ ան ընդիկոյ ճողովորանին, Լաս 'ի կողմութեա խզ կարոյ ալք ցուցանել զբողոմ հիս սուտա բոսան, գարբիտ, սակերիչս և զգերձուկս իսկ, որք 'ի միջոցի սակտաւորոց հարստացելոյ յեան գասան յիւրեանց Լայնքնիս և Լասանք կան որ քիմիագործութեամբ կամին հարստութիւն 'ի ձեռս բերել կապարն արհեստ յակի փոխարկելով: Մին իշխան՝ որ յոյժ դակասեալ էր այս արհեսան գասանելոյ՝ հարցանում այ մին որ մին Երեսել Լայ Գարնի. եթէ արդեօք Երօփոցիք ևս գհեա

